

dicunt enim et non faciunt, ut certa sit spes fidelibus, quæ non in homine, sed in Domino collocatur. Deinde addere possumus quod idem Augustinus Donatistis respondit, lib. de Unico baptismo, contra Petilian., c. 16: *Quid opus est ut Episcoporum Romanæ Ecclesiæ, quos incredibilibus calumniis insectatus est, objecta ab eo crimina diluamus? Nam, licet de criminibus arguantur, numquid etiam convincuntur, aut convicti aliqua instrumentorum firmitate monstrantur?* et cætera, quæ eleganter prosequitur. Non negamus tamen aliqua peccata et scandala de aliquibus Pontificibus in historiis referri, sed hi et pauci sunt comparatione multitudinis tot illustrium et Sanctorum Pontificum, et mirum esse non debet quod in tanta multitudine pauci mali inventi sint, cum inter duodecim Apostolos unus traditor fuerit. Unde sicut iste apostolicam dignitatem non fædavit, ita neque ullus Pontifex pravus Apostolicam Sedem maculavit, quia nullus in eis fuit hæreticus, saltem qui hæresim publice docuerit, et vita mala sanctitatem sedis non diminuit. Et quod de personis Pontificum dicimus, de eorumdem electione dictum intelligatur. Nam quod rex Angliæ obmurmurat, nostra ætate accidisse ignoramus, et licet fortasse interdum commissum sit, in merito notatur ac reprehenditur, ac si frequens vel perpetuum esset, ideoque merito Bellarminus respondit: *Solemne est adversariis, id, in quo unus aliquando peccavit, ad omnes transferre.* Ac denique licet in tali electione homines ut homines interdum delinquant, non inde necessario fit, ut electio non sit ab Spiritu Sancto, qui novit malis bene uti, etiam ad dignam personam eligendam; et licet interdum propter sua occulta judicia, permittat ut in electione personæ erretur, nihilominus propter Ecclesiæ bonum et firmam institutionem Spiritus Sanctus assistit, ut rite electo, quicumque ille sit, suam conferat potestatem, et ita peccata hominum non obstant quominus uno vel alio modo electio ab Spiritu Sancto sit.

11. *Pontificis primatus non injuriam Christi, sed ejus singularem erga Ecclesiam providentiam præ se fert.* — Denique ad ultimam partem negamus, in injuriam cedere Christi, quod unum habeat in terris Vicarium, qui suo modo caput visibile militantis et visibilis Ecclesiæ sit, quia hoc est caput ministeriale; ipse autem Christus solus semper est caput principale. Sicut etiam supra de petra dicebamus, vel sicut Christus etiam in Scriptura dicitur, *Pastor animarum nostra-*

rum, 1 Petr. 2, quod non obstat quominus aliis hominibus dicatur: *Posuit vos Spiritus Sanctus Episcopos regere Ecclesiam Dei*, Act. 20. Nam, licet Christus sit *Princeps Pastorum*, supremus et principalis, ut dicitur 1 Petr. 5, nihilominus alii etiam sunt pastores tanquam ministri illius principis; imo isti etiam interdum principes appellantur, juxta illud: *Constitues eos principes super omnem terram*; omnes tamen sunt sub illo supremo principe. Ita ergo Papa et est Pastor, et Episcopus, et Princeps Pastorum et Episcoporum, utique mortalium, seu ministerialium, sub immortalis et absoluto principe. Atque eodem modo est ministeriale et mortale caput sub principali et immortalis. Et ideo hoc non solum non derogat dignitati Christi, sed etiam charitatem et potentiam ejus, et singularem erga Ecclesiam suam providentiam commendat.

CAPUT XXI.

UTRUM PERSONÆ PRINCIPUM SEU REGUM TEMPORALIUM SPIRITUALI POTESTATI SUMMI PONTIFICIS SUBJECTÆ SINT.

1. *Potestas spiritualis et temporalis dupliciter inter se conferuntur.* — Quamvis in præsentis præcipue agendum sit de subordinatione, seu comparatione spiritualis et temporalis potestatis, nam ad illarum perfectam cognitionem hoc præcipue declarandum superest, nihilominus ab ipsis personis, in quibus tales potestates insunt, initium sumimus, quia fundamentum prædictæ subordinationis inde maxime pendet. Quod ut declarem, adverto, prædictas potestates, spiritualem et temporalem, posse comparari vel in nobilitate et excellentia, vel in subordinatione et subjectione unius ad alteram; hæc enim duo adeo diversa sunt, ut possint separari, ad eum modum quo in physicis facultatibus potest una esse excellentior alia (ut visus auditu), etiamsi una alteri in actione sua non subjiciatur vel subordinetur. Nunc ergo non comparamus has potestates in absoluta perfectione et excellentia; nam explicando distinctionem spiritualis potestatis a temporali, satis ostendimus illam esse excellentiorem ista, quod etiam ex professo docui in opere de legibus, et supposita distinctione utriusque potestatis, vix potest habere dubitationem. Quia spiritualis potestas est altior quædam participatio divinæ potestatis, perfectiores effectus, altiorem finem, nobiliorem originem, et quoddam esse divi-

noris atque excellentioris ordinis habens, ut variis etiam loquendi modis Patres ostendunt, quos in citatis locis adnotavi.

2. *Variæ quæstiones quæ ex unius potestatis ad aliam subordinatione oriuntur.* — Comparamus ergo has potestates in subordinatione ac dependentia unius ab alia, quæ vel inter ipsas potestates formaliter (ut sic dicam) cogitari potest, vel solum inter personas in quibus tales potestates existunt. Inquiri enim potest an una ex his potestatibus possit alteram ad suos actus applicare, vel ab eis cohibere; vel an persona habens unam potestatem subjiciatur habenti aliam quoad actus ad illam pertinentes, in quo etiam quæri potest an hæc subjectio reciproca, vel tantum ex altera parte sit. Quæ omnia, ut punctum difficultatis attingamus, de illis personis tractanda proponimus, in quibus hæc potestates in supremo excellentiæ gradu inveniuntur, ut sunt imperator et Pontifex Summus. Tres igitur resultant quæstiones. Prima est, an Summus Pontifex personas regum et principum temporalium habeat sibi spiritualiter subiectas. Secunda, an Pontifex habeat sibi subiectam non solum personam regis, sed etiam ejus potestatem temporalem, quantumvis supremam, ita ut possit illius actus præcipiendo dirigere, exigere, supplere vel impedire. Tertia his consequens est, an Pontifex, ratione suæ spiritualis potestatis, possit christianos principes non solum dirigere præcipiendo, sed etiam cogere puniendo, etiam usque ad regni privationem, si opus fuerit, quod est fere punctum et cardo totius controversiæ, et ideo accuratius tractandum est. Possuntque tres similes quæstiones e converso moveri, scilicet, an rex vel imperator personas Papæ vel aliorum Episcoporum habeat sibi in temporalibus et civilibus subiectas. Item, an rex sua temporali potestate possit spirituali dominari, in ordine ad suam gubernationem illam excitando aut cohibendo. Tertio, an possit rex præcipere Pontifici cum potestate coerciva, etiam usque ad depositionem. Ex his autem tribus posterioribus quæstionibus prima ad disputationem de exemptione clericorum a potestate civili pertinet, cui totum librum sequentem dicamus, et ideo ibi copiose tractabitur; hic vero solum de persona Pontificis aliquid attingemus, quantum ad solvendas aliquas objectiones fuerit necessarium. Secunda vero quæstio, supposita resolutione priorum quæstionum, nullam habet difficultatem, et ideo cum illis per quamdam

consecutionem expeditur. Tertia vero quæstio annexa est præcedentibus, et quatenus spectare potest ad Pontificem ut Pontifex est, in sequentibus etiam obiter expeditur; quatenus vero de Pontifice ut est homo vel civis, in sequenti libro simul cum prima resolvitur.

3. *Error Protestantium circa regum ad Pontifices subjectionem.* — In hoc ergo capite prima quæstio proposita tractanda est, in qua, sententia Protestantium est, regem temporalem, et in universum principem in temporalibus supremum nulli homini in spiritualibus esse subjectum, ac subinde nec potestatem regis a potestate alicujus hominis pendere. Qui error a Marsilio Paduano originem duxit, et illi maxime adhæsit Henricus VIII, rex Angliæ, quem nunc serenissimus Jacobus imitatur, ut non solum ejus facta, sed etiam verba, quæ in variis locis suæ Præfationis posuit, ostendunt. Nam in hoc sensu, pagin. 2, de temporalibus regibus ait: *Quos Deus in altissimo dignitatis gradu quasi suos vicarios et legatos ad exercenda judicia in suo solio collocavit.* Et clarius in pagin. 5: *Nam neque me Pontifice ulla ex parte inferiorem esse credam.* Et iterum ad reges, pagin. 10: *Quos Deus præcipuos in terris vicarios in administratione justitiæ esse jussit.* Et in eodem sensu dicit, pagin. 14, controversiam, quam cum suis subditis catholicis habet, non aliunde esse motam, *quam ab ambitiosa Pontificum tyrannide, quam illi contra auctoritatem Scripturarum, contra Conciliorum antiquorumque Patrum mentem, sibi in temporalia regum jura injuste usurparunt.* Tandemque ibidem concludit, in hac regum auctoritate asserenda (utique in hoc sensu) totam suam Apologiam impendisse. In quibus locis, licet interdum de subjectione in temporalibus loquatur, intelligit tamen de subjectione, tam directa quam indirecta; ut enim utramque a regibus excludat, spiritualem etiam negat, ideoque potestatem etiam spiritualem sibi arrogat, et in hoc fundamento tota ejus machina nititur.

4. *Fundamentum prædicti erroris.* — Cum hæc scriberem, liber Illustrissimi Cardinalis Bellarmini ad manus meas pervenit, in quo Guillelmo Barclai, qui Pontificis potestatem in rebus temporalibus novo quodam modo negavit, respondet. Profitebatur enim ille habere Pontificem supremam potestatem in spiritualibus, etiam supra reges et imperatores, et nihilominus negavit subordinationem

potestatis temporalis ad spiritualem, et consequenter etiam negavit, posse Pontificem in temporalibus rebus, ad jus vel dominium regis pertinentibus, mutationem aliquam facere, vel in illis aliquid disponere. Et quamquam in prædicto libro multa ejus fundamenta referantur, nullum tamen grave vel ab auctoritate, vel ab urgente ratione peti- tum invenio, et qualiacumque illa sint, illis tam plene et erudite Cardinalis satisfacit, ut nihil addere necesse sit. Summa itaque omnium est, quia reges christiani habent supremam potestatem in temporalibus; repugnat autem esse supremam, et esse alteri subjectam, sive directe, sive indirecte. Ad utrumque autem persuadendum ex Scripturis colligit vulgaria testimonia, quibus obedientia ad temporales principes commendatur, et adjungit potestatem Pontificis quoad temporalia nullum in Scriptura habere fundamentum, neque in usu vel traditione Ecclesiæ. Multa etiam accumulatur, in quibus quæstionem hanc de potestate spirituali Pontificis cum quæstione de exemptione clericorum confundit, cum tamen, ut sæpe dixi, distinctæ sint, et ex principiis longe diversis definiendæ; ideoque omnia, quæ ad exemptionem pertinuerit, in sequentem librum remittimus; aliis vero in capite sequenti satisfaciemus.

5. *Assertio de fide.* — *Reges temporales in spiritualibus subjiciuntur Pontifici.* — Principio ergo contra regem Angliæ id statuimus, quod Barclaius admittit; Pontificem Romanum esse spiritualem Patrem et Pastorem summum regum et principum temporalium, quantumcumque in suo ordine supremi sint; ac proinde in his, quæ ad animam et spirituale regimen spectant, reges esse Pontifici Romano subjectos. Hæc assertio directe respondet primæ quæstioni propositæ, estque de fide catholica tenenda. Et nova probatione non indiget; sequitur enim evidenter ex principiis capitibus præcedentibus traditis. Ostendimus enim Papam esse pastorem omnium ovium Christi; at reges christiani inter oves Christi computantur, alioqui extra ovile et extra Ecclesiam Catholicam erunt; ergo etiam illorum pastor est Papa; ergo e converso ipsi spirituali Pontificis potestati subjacent: nam hæc duo correlativa et inseparabilia sunt. Quapropter Scripturæ, Pontificum, Conciliorum et Patrum testimonia, quæ probant Pontificem summum succedere Petro in universali potestate regendi Ecclesiam, probant etiam reges subdi eidem potestati Pon-

tificis, saltem in spiritualibus: nam potestas data in totum ovile, seu corpus, ad singulas oves seu partes extenditur. Et qua ratione illa potestas cæteros baptizatos cujuscumque inferioris conditionis sub se complectitur, eadem reges etiam et imperatores comprehendit, quia nullo jure exempti sunt, et regia dignitas cum christiana subjectione non repugnat, alias etiam cum Christiana fide et professione pugnet, cum ipsa Christi fides obedientiam hanc a suis cultoribus requirat.

6. *Probatum conclusio, primo, ex Concilio Nicæno et Patribus.* — His generalibus rationibus et testimoniis addi possunt specialia verba, imprimis Concilii Nicæni, canon. 39, inter octoginta ex Arabico translata, ubi de Pontifice Romano dicit: *Ipse est primus sicut Petrus, cui data est potestas in omnes principes christianos, et omnes populos eorum, ut qui sit Vicarius Domini nostri Jesu Christi super cunctos populos, et universam Ecclesiam Christianam.* Unde Symmachus Papa, Apolog. ad Anastasium imperatorem, sic ad eum loquitur: *Tu si christianus princeps es, qualiscumque Præsulis Apostolici debes vocem patienter audire.* Et Anastasius Papa II, in epist. 1 ad Anastasium imperatorem, obedientiam in his quæ illum monebat, ab ipso requirit. Et Gelasius ad eundem: *Licet præsideas humano generi dignitate rerum terrenarum, tamen Præsulibus divinarum devotus colla submittis.* Et infra: *Subdi te debere cognosce religionis ordine,* etc. Ex testimoniis etiam supra allatis, quibus primatum Romanæ Sedis ostendimus, multa expresse declarant, inter oves Petro commissas, etiam reges et imperatorem numerari. Præsertim Nazianzenus, in Oratione ad Populum timor. percul.: *Suscipe (ait) vocem liberiolem, scito te esse ovem gregis mei.* Et Chrysostomus, Homil. 83: *Si is, qui diademate coronatur, indigne adeat, cohibe; majorem illo potestatem habes.* Et Ambrosius, lib. de Dignitat. Sacerdot., cap. 2, ait, *regum colla submitti pedibus Sacerdotum.*

7. *Ex factis imperatorum probatur secundo assertio.* — Multum denique veritas hæc ex factis, exemplis ac testimoniis christianorum imperatorum ac regum manifestatur; nam imprimis de Philippo primo imperatore christiano memoriæ proditum est, obedivisse Fabiano Papæ, præcipienti ut ad communionem non prius accederet, quam inter publicos poenitentes sedens peccata defleret, ut Eusebius

refert, libro sexto Histor., capite vigesimo quinto, alias vigesimo septimo; et Nicephor., lib. 5, c. 25. De Constantino etiam nota est historia, quod in Concilio se ab Episcopis judicandum esse dixerit, non de illis judicaturum, apud Ruffin., lib. 1, c. 2. Satis etiam pie Justinus imperator, in l. 4, C. de Summ. Trinit. et fide Cathol.: *Nos (inquit) reddentes honorem Apostolicæ Sedi, et Vestræ Sanctitati, quod semper nobis in voto fuit, et ut decet Patrem, honorantes Vestram Sanctitatem, omnia, quæ ad Ecclesiarum statum pertinent, festinavimus ad notitiam deferre Vestræ Sanctitatis, quoniam nobis semper fuit magnum studium unitatem vestræ Apostolicæ Sedis, et status Sanctarum Ecclesiarum custodire.* Et alia, quæ prosequitur, quibus satis se ostendit spiritualiter Apostolicæ Sedi subjectum, ut recte intellexit, et laudavit Joannes Pontifex, in rescripto quod in eadem lege refertur, § *Inter claras*, ubi inter alia dicit: *Romanæ Sedis reverentiam conservatis, et ei cuncta subjicitis, et ad ejus deducitis unitatem, et cætera quæ supra retulimus.*

8. Sunt etiam valde notanda verba Caroli Magni imperatoris: *In memoria B. Petri honoremus S. Romanam, et Apostolicam sedem, ut quæ nobis sacerdotalis mater est dignitatis, esse debeat magistra ecclesiasticæ rationis, quare servandi est cum mansuetudine humilitas, ut licet vix ferendum ab illa sancta sede imponatur jugum, tamen feramus, et pia devotione toleremus.* Quæ verba ex capitulis Caroli referi Gratian., in c. 3, dist. 19; et Naucleus, volum. 2, generat. 28, dicit esse unum ex viginti tribus legum capitulis, quæ Carolus ad suos subditos misit. Et receptum est a Patribus in Concilio Triburiensi, canon. 30. Unde etiam dixit Symmachus Papa, in sexta Synodo Romana: *Non licet imperatori vel cuiquam pietatem custodienti, quidquam, quod apostolicis regulis obviet, agere.* Et refert Gratianus, in c. 2, dist. 10, ubi similia verba ex Calixto, Marcellino et Adriano Papa referuntur. Imo idem Adrianus Papa, in ultimo suorum capitulorum: *Generali (ait) decreto constituimus, ut execrandum anathema sit, et veluti præcaricator catholicæ fidei semper apud Deum reus existat, quicumque regum vel potentum deinceps Romanorum Pontificum decretorum censuram in quocumque crediderit vel permiserit violandam, ut est apud Gratianum, in c. Generali, 25, q. 1.*

9. Possunt præterea his adjungi plura signa reverentiæ, et obedientiæ sedi Apostoli-

cæ data ab imperatoribus et regibus, in omnibus locis ac temporibus. Nam in primis fere omnes vocant *spiritualem Patrem*, et addunt, *Beatissimum, Sanctissimum*, aut aliquid æquivalens, ut videre licet in multis epistolis diversorum imperatorum ad Leonem Papam, Hormisdam, Anastasium, et alios, specialiterque notari possunt verba Ladislai regis Ungariæ, in oratione ad Nicolaum V, ubi vocat, *Pontificem maximum, unicum Christianorum Principem, et Regum Regem, ac in terris Deum*, ut extat apud Coeleum, lib. 11 Historiæ Husitarum. Deinde confitentur sæpe, et recognoscunt cathedram Petri in Pontifice Romano, ejusque universalem jurisdictionem in totam Ecclesiam, ut constat ex Constantino, et aliis supra allegatis, et ex Valentiniano, Epist. ad Theodos., in Act. 1, Concilii Chalcedonensis, et in alia ejusdem ad Leonem, ubi eum ait, *habere principatum sacerdotii, fidei præsentem, et ipso auctore congregandum esse Concilium*, et ex aliis quæ ibi videri possunt. Item ex Justiniano, in Legibus et Authenticis in superioribus citatis, et ex litteris ad Bonifacium II, quæ inter gesta Bonifacii, tom. 2 Conciliorum, referuntur, ubi prius de Apostolica Sede intelligit illud: *Tu es Petrus, et super hanc petram edificabo Ecclesiam meam*; et subjungit: *Hæc, quæ dicta sunt, rerum probantur effectibus, quia in Sede Apostolica extra maculam semper est catholica servata religio.* Et infra: *Anathematizamus omnes, qui contra S. Romanam et Apostolicam Ecclesiam superbiendo suas erigunt cervices, sequentes in omnibus Apostolicam Sedem et prædicantes ejus omnia constituta.*

10. Et Federicus I, in Epistola ad Emanuelem, Græcum imperatorem, prius dicit, Romanam Ecclesiam omnium Ecclesiarum unicam matrem, Dominam, et magistram a Deo esse ordinatam. Unde infert: *Summo Pontifici, quem nomine tenus sanctum appellas, debitam obedientiam exhibeas et honorem.* Fertur etiam epistola Leonis, Armenorum Regis, ad Innocent. III, *quem Dominum et in Christo Patrem et universalem Papam appellat, et Pastorem, quem Deus Ecclesiæ suæ præesse voluit.* Et subjungit: *Vestri luminis gratia informati, omne regnum nobis a Deo commissum, et omnes Armenos ad unitatem S. Romanæ Ecclesiæ divina inspirante clementia revocare cupimus et optamus.* Similia scripsit Michael Palæologus ad Gregorium X, sub annum 1274. Et plura Andronicus, imperator

Græcus, in epistola quæ extat in Bibliotheca Palatina, ubi Romanam Ecclesiam dicit habere supremum absolutumque principatum super universam catholicam Ecclesiam ab ipso Domino traditum, etc.

11. Nangius, de Gestis sancti Ludovici, et apud Surium. — Præterea Carolus rex Franciæ in epistola ad Adrianum II, sic scribit: *Sanctissimo Patri Adriano summo, et univ ersali Pontifici, Carolus, Dei gratia rex, et spiri tualis filius vester, etc.* Et Hugo, rex Franciæ, ad Joannem Papam XV, inter alia dicit: *Hoc ex integro affectu dicimus, ut intelligatis et cognoscatis nos et nostros vestra nolle de clinare judicia.* Et Ludovicus, etiam rex Gal liæ, epistola ad Pium II, prius his verbis il lum salutatur: *Beatissimo Patri nostro Pio Papæ II, obedientiam filialem, et deinde sub jungit: Te Vicarium Dei viventis ea venera tione prosequimur, ut sacra tua monita, præ sertim in ecclesiasticis rebus, velut vocem Pas toris audire, illisque parere prompta mente velimus, te Dominici gregis Pastorem profite mur et scimus, teque jubentem sequimur, etc.* Ita S. Ludovicus, Rex Franciæ, inter docu menta ad Philippum filium ante mortem scripta, inquit: *Sis devotus, et obediens matri Romanæ Ecclesiæ, ejusque Pontifici, tanquam spiritali patri, te morigerum præbeas.* Præ terea Sigismundus, Rex Poloniæ, in epistola ad Concilium Lateranense, sub Leone X, quæ habetur in ejus act. 7, obedientiam præ stat Summo Pontifici, et addit: *Juxta consue tudinem majorum meorum.*

12. Et in eodem Concilio, sess. 2, in prin cipio, habetur mandatum regis catholici Fer dinandi, in quo inter alia multa illustrissima suæ fidei testimonia hoc ponit: *Proftemur nos filium sanctæ Romanæ Ecclesiæ, matris nostræ, deditissimum, proque ejus honore at que statu animam ponere paratissimum.* Et in fra subdit, se mittere legatum, ut intersit Concilio, ibique (ait) *o'edientiam debitam præfato beatissimo Domino nostro Papæ, to ties, quoties opportunum fuerit, præstandam, etc.* Et similia fere verba ex Carolo V ha bentur in edicto Wormaciensi. Neque plura testimonia Hispaniarum regum referre ne cesse est, quia res est notissima, et quia rex Alphonsus, in suis Legibus, parte prima, tit. 5, l. 2, 3, 4 et 5, ex professo non solum profitetur, sed etiam erudite Pontificiam di gnitatem et potestatem declarat, dicens, ra tione illius esse speciali modo, *Vicarium Christi, et successorem Petri, ac propterea*

per antonomasiam *apostolicum* appellari, et nominari etiam *Papam*, quia *Pater Patrum, et caput Episcoporum, et aliorum Prælato rum.* Et propterea (inquit) *omnes Christiani totius orbis, quando ad ipsum accedunt, pedem ejus osculantur.* Addit deinde, in fine legis 4, *eum, qui negaverit Pontificem habere hanc po testatem, vel esse caput Ecclesiæ, non solum excommunicatum esse, sed etiam hæreticum.* Et in l. 5, generaliter et sine exceptione dicit, omnes Christianos teneri ad obediendum Pontifici in spiritualibus, etc.

13. Plures reges Angliæ assertionem posi tam amplexati fuerunt. — Venio ad reges An gliæ, qui a principio suæ vocationis ad fide m, usque ad Henricum VIII, Romanum Pontificem tanquam supremum Ecclesiæ pas torem recognoverunt. Primus enim Britanniæ rex, Lucius, statim ac fidem suscepit, ad Eleutherium misit Epistolam, *obsccrans* (ait Beda) *ut per ejus mandatum Christianus effi ceretur, et mox effectum piæ postulationis con secutus est.* Quo facto et exemplo ostendit aperte, recognovisse Pontificem ut Pastorem suum; quomodo enim sacramentum tam ne cessarium, ab alio quam a Pastore suo postu lasset? Item professus est illum habere claves totius Ecclesiæ, et ad illum principaliter pertinere per januam baptismi reges et principes intra Ecclesiam recipere. Alioqui cur non potius ab aliquo Episcopo Britannico (si fortasse aliquis tunc ibi erat ex prædica tione et ordinatione Josephi succedens), vel saltem ab aliquo vicino Episcopo baptismum postulasset? Nam, ut ex Irenæo, lib. 4, c. 8, sumimus, jam eo tempore in Germania, Gal lia et Hispania, quæ sunt provinciæ, Britannîæ insulæ, quam Roma viciniores, erant funda tæ ecclesiæ et Episcopi creati; cur ergo ad nullum illorum nuncios misit, sed ad Roma num solum? Non certe alia ratione, nisi quia illum tantum universalem jurisdictionem, et superiorem potestatem in Ecclesiam habere credidit. Supra etiam retulimus ex Beda¹, regem Osuvi, cum audisset Petro principaliter esse datas claves regni Cœlorum, et illius successorem Romanum Pontificem esse cre deret, dixisse: *Ego vobis dico, quia hic est ostiarius ille, cui ego contradicere nolo, sed in quantum novi et valeo, hujus cupio in om nibus obedire statutis.* Hæc dicente rege (ait Beda) *fecerunt assidentes, et ad ea, quæ me liora cognoverant, sese transferre festinabant.*

¹ Beda, lib. 3, cap. 25.

Multaque alia de recurso regum Angliæ ad Apostolicam Sedem in rebus et negotiis ec clesiasticis Beda refert.

14. Item Joannes Papa X, Eduardum re gem tanquam ovem suam admonuit, ut refert Polydorus, lib. 6. Estque optima epistola regis Eduardi ad Nicolaum II, quam sic inscri bit: *Summo univ ersali Ecclesiæ Patri Nico lao, Eduardus, gratia Dei Anglorum rex, de bitam subjectionem et obedientiam*¹. Et postea, in epistola confitetur et postulat, ut quod prædecessor Papæ ipsi injunxerat sub nomine obedientiæ et pœnitentiæ pro quodam voto, ratum habeat, et ut quædam privilegia confir met, et postea dicit, se augere et confirma re donationes et consuetudines pecuniarum, quæ habet S. Petrus in Anglia, easque mitte re collectas cum regalibus donis, etc. Similes fere inveniuntur epistolæ alterius Eduardi, regis Angliæ, ad Bonifacium VIII, et alterius ad Clementem VI. Et sunt etiam optima verba regis Richardi II ad Clementem III²: *Justio rem exitum facta principum sortiuntur, cum a Sede Apostolica robur et favorem accipiunt, et sanctæ Romanæ Ecclesiæ colloquio diriguntur. Propterea dignum duximus ad notitiam Beatitudinis Vestræ transmittere, quæ inter nos et dominum Tancredum, illustrem Siciliæ regem publico nuper et necessario sunt cele brata contractu.* Et infra: *Sanctitatem Vestræ et Sanctam Romanam Ecclesiam obnixè rogamus, ut sancta Sedes Apostolica fidejus sionem pro nobis suscipiat, et ut confidenter id faciat, testimonio presentium litterarum vobis liberam concedimus potestatem, nos et heredes nostros, et terram nostram districtius coercere, si contra præfatam pacem venerimus, etc.*

15. Præterea Kenulphus, rex Merciorum in Anglia, epistolam scripsit ad Joannem III, Pontificem, in qua prius gratias Deo agit, quia *cum gloriosissimum gregis sui Pastorem Adrianum perpetuo remunerandum super æthe ra duxisset, suis tamen oculis pia erexit pro videntia eum, id est, Leonem, qui scit ovile do minicum ad caulas superioris vitæ agitare.* Et infra: *Quapropter opportunum arbitror tuis sanctis jussionibus aurem obedientiæ nostræ humiliter inclinari*³. Et postea, humiliter be nedictione postulata, subjungit: *Hanc bene dictionem omnes, qui ante me fuerunt Mercio rum reges, meruerunt ab antecessoribus tuis*

¹ Baron., anno 1060, n. 9.

² Baron., anno 1190.

³ Baron., anno 1169.

adipisci, hanc ipse humilis peto, et a vobis, o Sanctissime, impetrare cupio, quatenus impri mis adoptionis sorte me tibi filium suscipias, sicut te mihi patris persona deligo, et totis obe dientiæ viribus semper amplector. Refert etiam Petrus Blesensis epistolam quamdam reginæ Angliæ, quæ apud ipsum est 144, in qua contra tyrannidem ejusdam principis chris tiani auxilium Cœlestini Papæ implorat: *Quem constituit, inquit, Deus super gentes, et re gna in omni plenitudine potestatis.* Et infra: *Nec ista dissimulare potestis sine criminis et infamiæ nota, cum sitis vicarius crucifixi, suc cessor Petri, Deus etiam Pharaonis.* Et cum postea tyrannum claves ludibrio habere retu lisset, concludit: *Etsi vestram non vultis in juriam prosequi, vobis tamen Petri opprobrium, et injuriam Christi dissimulare non li cet.*

16. *Ex Anglorum factis eadem regum sub jectio stabilitur.* — Potest præterea hoc loco in signum hujus spiritualis subjectionis regum Angliæ adduci consuetudo illa, cujus supra Eduardus meminit, solvendi tributum Roma næ Ecclesiæ in D. Petri reverentiam, quæ consuetudo ab Ina rege initium sumpsit, teste Polydoro, lib. 4, et a successoribus conser vata et aucta est, ut in lib. 5 et aliis locis prosequitur. Posteaque lege lata a Guillelmo, Conquæstore Angliæ, confirmata est, et inter ejus leges dicitur esse decima, et de denario Petri inseribitur. Atque ita usque ad tempora Henrici VIII tributum illud Romanæ Ecclesiæ persolutum est. Unde optime colligit Sander., d. l. 5, c. 6, verisimile non esse, reges Angliæ, qui in honorem Sancti Petri regnum suum vectigale Romanæ Sedi fecerunt, spirituales ejusdem regni gubernationem eidem Sedi negasse. Potestque indicium hoc locupletari ex his, quæ Azor congerit in 2 p. suarum Instit., lib. 4, c. 35.

17. *Alia eorundem gesta præsens institutum confirmantia inducuntur.* — Tandem confirma ri hoc potest ex antiquo usu et praxi antiquo rum catholicorum regum Angliæ, qui semper a Pontificibus postulaverunt, tum dispensa tiones in votis, aut ecclesiasticis legibus, tum Episcoporum confirmationes, tum etiam pal lium Archiepiscopis dari solitum, et sæpe ip sos Archiepiscopos pro suscipiendo pallio Roma m interdum mittebant, aliquando vero re ges a Pontificibus, ut daretur absentibus, postulabant. Interdum etiam Episcopi et re ges, in controversiis quas inter se habebant, ad Pontificem appellabant, de quibus et mul-

tis similibus, videri possunt Neubrigensis, lib. 1 Rerum Anglicarum; et Malmesburiensis, lib. 1 de Gestis Pontificum, et lib. 1 Histor. Novel. Et Petrus Blesensis, epistol. 136, cum aliis multis; et Matthæus Parisius, in Historia regum Angliæ; Baronius, anno 1100 et 1117, et 1174, et quoties de regibus Angliæ historia occurrit. Aliqua etiam in summam redegit Sanderus, in Clavi David, lib. 5, cap. 6. Quæ his repetere non est necesse, cum ipse etiam Henricus VIII, rex Angliæ (ut supra notavimus), priusquam in schisma incideret, magnum pro Sede Romana ejusque auctoritate testimonium scriptum reliquerit in assertione Sacramentorum contra Lutherum, artic. 2, ubi inter alia dicit: *Non tam injurius ero Pontifici, ut anxie et sollicitè de ejus jure disceptem, quasi res haberetur pro dubia.* Ideoque dispensationem a Papa postulavit, quia eo tempore se spirituali potestati Pontificis subjectum agnoscebat, secundum fidem, et traditionem quam non solum a prædecessoribus suis, sed ab universo orbe christiano acceperat; cui etiam traditioni in suo libro testimonium perhibuit.

18. *Ratione etiam efficaci eadem regum subjectio demonstratur.*—Denique veritas hæc ex quodam principio in cap. 6 hujus libri demonstrato manifeste sequitur; probavimus enim temporalem regem ex vi suæ regni dignitatis nullam habere potestatem vel jurisdictionem spiritualem. Quod principium non minus verum in regibus Anglicanis est quam in aliis, ut per se notum est, nam propterea rex Jacobus contrarium persuadere nititur omnibus regibus, quia videt causam et rationem esse communem. Ex hoc ergo principio ita concludimus: temporales reges non habent in Ecclesia spiritualem potestatem; ergo necesse est ut in spiritualibus subsint ecclesiasticæ potestati. Probatur consequentia, quia in Ecclesia non sunt nisi oves et pastores, seu ovile et pastor; sed qui non habet spiritualem potestatem, non est pastor; ergo oportet ut sit ovis, alioqui in ovili non erit, neque Ecclesiæ membrum. Et quidem contra omnem rationem et rectum ordinem esset, quod in Ecclesia sint aliqui, qui nec regere spiritualiter possint, nec regi, alioqui neque Papa esset Christi Vicarius integre et perfecte, neque res ordinate fierent, nec Ecclesia posset in unitate et pace conservari, nec denique omnibus fidelibus sufficienter esset ad salutem provisum.

19. Unde hæc ratio non solum probat tem-

poralem regem esse subditum Pontifici in spiritualibus, sed etiam jure ordinario unumquemque regem esse subjectum suo Episcopo, nisi a Pontifice eximatur, et sub protectione seu jurisdictione sua immediate recipiatur. Quod rex Angliæ male fert, et in Bellarmino reprehendit, est tamen manifestum, si debitus ordo hierarchiæ ecclesiasticæ consideretur. Nam reges inter oves nullam jurisdictionem spiritualem habentes computantur; ergo ex vi sui status, et attentio solo jure naturali vel divino, non habent majorem exemptionem a jurisdictione Episcoporum, quam cæteri laici in eadem diocesi commorantes. Et hoc probat exemplum Ambrosii, et similia, et quod dixit Chrysostomus, *majorem illo potestatem habes*⁴, et nonnulla alia, quæ supra retulimus. Clarius vero id traditur a Clemente III, in cap. *Omnes Principes*, de Majorit. et obedientia, ubi id notat Glossa, Panormitanus et alii Doctores, et in cap. *Solita*, eodem titulo. Ab hoc autem ordinario jure solent eximi reges per privilegia Pontificum, ab ipsius autem Pontificis obedientia eximi nullo modo possunt, et ideo illi præcipue spiritualiter subjecti dicuntur.

CAPUT XXII.

REGES CHRISTIANOS NON SOLUM QUOAD PERSONAS, SED ETIAM QUOAD REGIAM POTESTATEM, ID EST, NON SOLUM UT HOMINES, SED ETIAM UT REGES CHRISTIANOS, POTESTATI PONTIFICIS SUBJICI.

1. *Prima conclusio.*—Assertioni in præcedenti capite probatæ altera subjicienda est, quæ ex præcedenti sequitur, et secundæ quæstioni in principio præcedentis capituli propositæ respondet, nimirum, Pontificem Summum, ex vi suæ potestatis seu jurisdictionis spiritualis, esse superiorem regibus et principibus temporalibus, ut eos in usu potestatis temporalis dirigat in ordine ad spiritualem finem, ratione cujus potestatem usum præcipere vel prohibere, exigere aut impedire, quantum ad spirituale bonum Ecclesiæ fuerit conveniens. Per potestatem enim directivam non intelligimus solam potestatem consulendi, monendi aut rogandi, hæc enim non sunt propria superioris potestatis, sed intelligimus propriam vim obligandi, et cum morali efficacia movendi, quam aliqui solent coactivam appellare, sed hæc vox magis ad

⁴ Theod., lib. 5 Hist., c. 17.

pœnas pertinet, de quibus in capite sequenti dicturi sumus; hic autem de jurisdictione ad obligandum in conscientia loquimur.

2. *Assertio est communis Catholicorum.*—Assertio ergo sic explicata communi consensu Catholicorum recepta est, quos ex parte in cap. 4 hujus libri allegavi. Nam illi auctores, qui absolute docent Papam habere supremam potestatem, etiam temporalem, in universo orbe, hoc præcipue intendunt, et fortasse vel omnes, vel plures illorum in hoc tantum sensu locuti sunt. Nam, licet interdum indistincte, et sine sufficienti declaratione, vel etiam improprie loquantur (quia potestas Papæ temporalis non est, sed spiritualis, quæ temporalia sub se continet, et circa illa indirecte, id est, propter spiritualia versatur), nihilominus sæpe hunc sensum declarant, et distinctionem vel expresse vel virtute attingunt. Affirmant enim aliqua posse indirecte Pontificem, et directe negant. Ut judicare de feudo, sicut dixit Glossa in c. *Novit*, de Judiciis, verb. *Judicare*, ubi Innocentius eam sequitur, et Panorm., num. 17 et sequentibus; imo si attente legatur a num. 11, non aliter intellexit habere Pontificem supremam potestatem temporalem. Similiter dixit Glossa, in regula *Possessor*, 2, de Regulis jur., in 6, Papam indirecte posse revocare legem civilem intuitu vitandi peccatum; non tamen directe et per se, id est, cessante ratione pertinente ad salutem animæ, ubi licet non utatur formaliter his terminis, directe vel indirecte, in re tamen et per descriptionem eundem sensum declarat.

3. Simile exemplum est in Glossa, cap. *Per venerabilem*, Qui filii sint legitim., verb. *Habeat potestatem*, estque de legitimatione ad temporalia, quam Pontifex directe dare non potest, licet possit indirecte. De quo exemplo videri possunt Covar., in 4 Decretal., 2 p., c. 8, § 8, numer. 13 et sequentibus; et Molin., lib. 3 de Primogen., cap. 2, num. 10 et sequentibus, et plures alii, quos allegant. Reliqui vero Doctores, præsertim Theologi, d. cap. 4 allegati, negantes habere Pontificem absolutum dominium regnorum omnium, seu directam potestatem temporalem supra omnes reges, unanimi consensu docent veritatem hanc de potestate Pontificis directivam regum et principum, et jurisdictionis ac regiminis eorum. Qui plures alios Doctores pro hac veritate referunt, et multo plures Bellarminus, in principio responsionis ad Barclajum, ex quibus in sequenti assertione aliquos notabimus.

4. *Probatur primo conclusio.*—Primum ac præcipuum fundamentum ex illis Scripturis sumimus, in quibus Pontifici universalis animarum cura commissa est. Nam ad gerendam hanc curam plena et perfecta potestas data est Petro, et consequenter etiam ejus successoribus, Romanis Episcopis, quia qui succedit in munere, succedit etiam in potestate; ergo talis potestas data est ad omnia quæ ad hoc regimen necessaria sunt; ergo in illa potestate spirituali includitur vis directiva cujuscumque potestatis temporalis in regibus vel supremis principibus existentis. Assumptum manifestum est, tum ex verbis Domini: *Quodcumque ligaveris*, et: *Quodcumque solveris*; et: *Pasce oves meas*; tum quia ad sapientem Christi Domini providentiam hoc pertinebat. Unde facile etiam prima consequentia ostenditur, quia non solum Christus verus Deus, cujus opera perfecta sunt, sed etiam quilibet prudens gubernator, qui vices suas alicui committit, vel suam potestatem delegat, consequenter dat potestatem ad omnia quæ ad finem vel effectum talis commissionis seu delegationis necessaria sunt, ut prudens ratio naturalis, et jura tam civilia quam canonica disponunt, l. 2, ff. de Jurisdic. omnium Judic.: *Cui jurisdictio data est, ea quoque concessa esse videntur, sine quibus jurisdictio explicari non potuit.* Et cap. *Præterea*, de Offic. deleg.: *Ex eo quod causa alicui committitur, super omnibus, quæ ad causam ipsam spectare noscuntur, plenariam recepit potestatem.*

5. *Pontifici vim directivam regum inesse, ex parte ipsorum regum ostenditur.*—Superest ut subsumptam illationem probemus, nimirum, in hac spirituali potestate indirecta vim directivam temporalium includi. Hoc enim est quod maxime adversarii negant, expressumque a nobis Scripturæ testimonium postulant, quo talis inclusio doceatur. Nos vero facile respondemus, non in omnibus esse necessarium expressum Scripturæ testimonium, satisque esse si ex scriptis clara et necessaria ratione, vel Patrum traditione et interpretatione colligatur. Dicimus ergo hoc contineri in Scriptura tanquam particulare in universali, vel tanquam unum ex necessariis mediis in fine, seu in potestate dirigendi ad finem talis potestatis spiritualis. Potestatem autem hoc dupliciter explicari, scilicet, vel ex parte ipsius principis temporalis vel ex parte subditorum ejus. Nam, ut dixi, reges temporales spiritualiter subditi sunt Petro et successoribus ejus; at vero potestas spiritualis data